

Õiguskantsler

Hr Hannes Liivak
direktor
Tallinna Vangla
talv.info@just.ee

Teie nr

Meie 26.05.2020 nr 7-4/200674/2003054

Vahistatu kambriväline tegevus

Austatud härra direktor

Pikaaegse eelvangistusega –vangistusega enne süüdi või õigeks mõistmist - kaasnevate kahjulike mõjude tasandamiseks on oluline pakkuda pikka aega vahi all olnud inimesele mõtestatud tegevust väljaspool tema kambrit. Mõtestatud tegevus tähendab hariduse omandamist, töötamist, sotsiaalprogrammides osalemist, sportimist jms. Eesti vanglates kujutab ka eelvangistus endast üksikvangistust. Seega tuleb vanglal vahistatute paigutamisel arvestada üksikvangistuse mõjudega ning võimaluse korral vältida pikaaegse vahistatu üksinda kambrisse paigutamist.

Mida pikaajalisem on eelvangistus, seda suurem on selle kahjulik mõju. Nii võib pikka aega vahi all olnud inimene pärast õigeksmõistvat otsust tavaellu naasmiseks vajada süüdimõistetust isegi rohkem nii psühholoogilist kui sotsiaalset abi, tuge teadmiste ja tööoskuste taastamisel ning eelvangistuse tõttu katkenud suhete ülesehitamisel.

Õiguskantsleri poole pöördunud [ ] on vahi all alates 06.10.2015. Teda ei ole siiani kohtus süüdi mõistetud. Tallinna Vangla asus vaideotsuses nr 5-15/20/27-2 seisukohale, et avaldajale ei ole kambrivälise tegevuse pakkumine otstarbekas ega eesmärgipärane. Vastuses nr 5-18/20/3136-2 leidis vangla, et eelvangistus ei ole üksikvangistus, kuna üksikvangistus on üksnes kartserisse või eraldatud lukustatud kambrisse paigutamine. Need vangla seisukohad ei ole õiged.

2014. aastal tegi õiguskantsler Riigikogule [ettepaneku](#) muuta vangistuseseaduse sätet, mis puudutab vahistatute liikumisvabadust ja suhtlemisvõimalusi. [Vangistuseseadust](#) pole selles osas siiani muudetud. Seaduse kohaselt hoitakse eranditult kõiki vahistatuid oma kambris, kui nad ei tööta ega õpi. Vanglal ei ole ka kõigile süüdimõistetutele tööd pakkuda ning eraldihoidmise nõuded piiravad oluliselt õppetegevust. Vahistatud on 23 tundi ööpäevas suletud oma kambritesse.

Sestap on Eestis vahistatute, sealhulgas avaldaja kinnipidamine [Mandela reeglite](#) art 44, Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Komitee (CPT) [standardite](#) p 54, 56(a) ja p 57(a), [ÜRO piinamisvastase eriraportööri aruande](#) p 25 ja õiguskirjanduses¹ väljendatud seisukohtade järgi oma sisult üksikvangistus.

Üksikvangistuse määratlus ei sõltu konkreetsest juriidilisest konstruktsioonist, vaid tuleneb faktilisest olukorrast, milles inimene on. Üksikvangistuse sisu on selles, et inimene viibib vähemalt 22 tundi päevas teistest vanglas olijatest eraldatuna ning tal puudub igapäevase tähendusliku suhtlemise võimalus. Üksikvangistus on ka see, kui inimesi hoitakse sel moel kambris kahekesi või kolmekesi. Tähenduslik on selline suhtlemine, mis võimaldab inimesel luua ja hoida suhteid, kogeda kuuluvustunnet, saada teistelt tuge ja tagasisidet. Pelgalt loenduse, toidujagamise, taotluste vastuvõtmise jms käigus vanglatöötajatega kohtumine ei ole piisav igapäevane tähenduslik suhtlus.

Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on leidnud, et üksikvangistus ei tähenda automaatselt Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse [konventsiooni](#) art 3 rikkumist.² Küll aga kahjustab sobiva füüsilise ja vaimse stimulatsioonita üksikvangistus pikemas perspektiivis inimese vaimset tervist ja sotsiaalseid võimeid.³ Üksikvangistuse kahjulikud mõjud inimese tervisele on tõestatud ka ulatuslike teaduslike uuringutega.⁴

Eelvangistuse peamine eesmärk ei ole inimese taasühiskonnastamine [VangS](#) § 6 lg 1 mõistes. Enne inimese süüdi mõistmist ei saa riik õiguskulekale käitumisele suunamise eesmärgil sundida vahistatut (erinevalt süüdimõistetust) osalema erinevates tegevustes, õppima ega töötama. Ometi aitavad taasühiskonnastavad tegevused muu hulgas leevendada eelvangistuse kahjulikke mõjusid. Kahjulikke mõjusid tugevdab ka see, et Eestis tähendab eelvangistus sisuliselt üksikvangistust.

Pikaajaliste vahistatute kambrivälise tegevuse vajalikkusele juhtis õiguskantsler vanglateenistuse tähelepanu nii [2011. aasta](#) kui [2019. aasta soovitus](#)tes.

CPT märkis juba [2004. aastal](#) ning viimati 2019. aasta [raportis](#), et Eestil tuleb hakata vahistatute tegevusvõimalusi radikaalselt parandama. CPT hinnangul peavad vahistatud saama viibida osa päevast (kaheksa tundi või isegi rohkem) väljaspool oma kambrist, neid tuleb kaasata mitmesugustesse sihipärastesse tegevustesse. Viimati väljendas CPT samu seisukohti 2020. aasta [soovitus](#)tes Taanile (p 48).

EIK on kinnipidamistingimusi hinnates aina enam toetunud CPT standarditele ja soovitudele. Viimati toetus EIK vahistatute kinnipidamistingimuste hindamisel CPT mainitud seisukohtadele 30.01.2020 asjas [Sukachov vs. Ukraina](#) (p-d 27–33). EIK tuvastas [konventsiooni](#) art 3 rikkumise, võttes muu hulgas arvesse, et vahistatust kaebajale ei tagatud tegevust väljaspool kambrist.

¹ Vt nt J. Lobel, P. Scharff Smith (Eds.) *Solitary Confinement: Effects, Practices, and Pathways Towards Reform*. Oxford University Press 2020.

² Vt nt [Ramirez Sanchez vs. Prantsusmaa](#); [Rhode vs. Taani](#).

³ Vt nt [Gorbulya vs. Venemaa](#), p 78; [Razvyakin vs. Venemaa](#), p 104; [Csüllög vs. Ungari](#), p 30, [Khoroshenko vs. Venemaa](#) p 140.

⁴ Viide 2, lk 129–243; C. Haney. [Restricting the Use of Solitary Confinement](#). *Annual Review of Criminology*, 2018, lk 285–310; S. Grassian. [Psychiatric Effects of Solitary Confinement](#). *Washington University Journal of Law & Policy*, Vol. 22, 2006, lk 332–333; F. Kaba et al. [Solitary Confinement and Risk of Self-Harm Among Jail Inmates](#). *American Journal of Public Health*, 2014, vol. 104, lk 442–447; S. Shalev. [A sourcebook on solitary confinement](#). Mannheim Centre for Criminology, 2008, lk 17–23; S. Shalev. Solitary confinement as a prison health issue. [Prisons and Health](#). WHO Regional Office for Europe, 2014, lk 27–35; P. S. Smith. [The Effects of Solitary Confinement on Prison Inmates: A Brief History and Review of the Literature](#). *Crime and Justice*, 2006, Vol. 34, No. 1, lk 441–528.

Kokkuvõte

Avaldaja on vahi all olnud üle nelja aasta – see on väga pikk eelvangistus. Just pikaage eelvangistusega kaasnevate ja ajapikku järjest suurenevate kahjulike mõjude tasandamiseks on iseäranis oluline pakkuda inimesele tema nõusolekul mõtestatud ja sihipärase tegevust väljaspool tema kambrit. Sihipärase tegevuse all tuleb mõista igapäevast aktiivset füüsilist ja intellektuaalset tegevust, nt hariduse omandamist, töötamist, osalemist sotsiaalprogrammides, sportimist jmt.

Vanglal tuleb vahistatute paigutamisel arvestada ka eelvangistuse kui üksikvangistuse mõjudega ning kui see on võimalik, siis pikaage vahistatu üksinda kambrisse paigutamist vältida.

Palun arvestada avaldaja ja teiste pikaagevate vahistatute paigutamisel ja neile kambrivälise tegevuse pakkumisel õiguskantsleri soovitusete, EIK seisukohtade, rahvusvaheliste dokumentide ja ekspertide hinnangutega.

Ootan vangla tagasisidet soovitusetele 15. juuniks 2020.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Justiitsministeerium, Tartu Vangla, Viru Vangla